

CONSTITUIREA ȘI EVOLUȚIA STUDIILOR LA MASTERAT ÎN ȚĂRILE UNIUNII EUROPENE

Eugeniu PLOHOTNIUC, dr., conf. univ.,
Viorica EFREMOV, masterandă,
Universitatea de Stat „Alecru Russo” din Bălți

Summary: *The article presents the stages of development of master's degree studies in the European Union and formulates some steps to prepare specialists by providing theoretical knowledge and empirical skills that would facilitate adaptation and orientation on national and international labor market.*

Key-words: *Bologna Process, the European system of higher education, commitment to the Bologna process, university degree cycles, educational systems.*

La 18 septembrie 1998, rectorii universităților europene, reuniți la Bologna cu ocazia împlinirii a 900 de ani de la întemeierea celei mai vechi universități, cu patru ani înainte de desființarea frontierelor ce despărțeau țările Comunității Europene și în perspectiva unei colaborări lărgite între toate popoarele Europei, au convenit să adopte Magna Charta Universitatum. Prin acest document internațional s-a urmărit de a apropia sistemele educaționale europene prin echivalarea diplomelor naționale, stimularea mobilităților de cercetare, libertatea cercetării și sporirea inițiativelor științifice comune, aplicarea principiului inseparabilității în activitatea educațională și științifică etc. (Procesul Bologna: Experiență națională și internațională: Culegere de documente și materiale, 2007).

La 25 mai 1998, la Sorbona a fost adoptată Declarația comună privind armonizarea structurii sistemului european de învățământ superior, semnată de patru miniștri în funcțiune, responsabili de învățământul superior din Germania, Franța, Italia și Marea Britanie. Documentul în cauză prevedea implementarea unui spațiu european deschis al învățământului superior prin mobilități academice, colaborări inter-universitare mai strânse și aplicarea „creditelor” în universitățile celor 4 state prin sistemul ECTS (Procesul Bologna: Experiență națională și internațională: Culegere de documente și materiale, 2007).

La 19 iunie 1999, a fost semnată Declarația Bologna de către miniștrii educației din 29 țări europene cu ocazia organizării Conferinței Confederației Rectorilor din Uniunea Europeană. La această reuniune a fost pus în prim plan rolul central al universităților în dezvoltarea dimensiunilor culturale europene. În vederea realizării acestui scop, au fost impuse următoarele obiective:

1. Adoptarea unui sistem de diplome ușor de comparat și de recunoscut prin implementarea ideii de completare a diplomei, în vederea promovării puterii de angajare a cetățenilor Europei și competitivității internaționale a sistemului educațional superior.
2. Adoptarea unui sistem bazat în mod esențial pe două cicluri. Diploma primită după absolvirea primului ciclu va fi relevantă pentru piața de muncă europeană la nivel de calificare. Al doilea ciclu ar trebui să ducă spre diploma de master.

3. Stabilirea unui sistem de credite, ca o manieră oportună de a promova ideea de mobilitate pe toate continentele.
4. Promovarea mobilității, prin depășirea obstacolelor către exercițiul efectiv al circulației libere (Procesul Bologna: Experiență națională și internațională: Culegere de documente și materiale, 2007).

La doi ani după semnarea Declarației Bologna, pe data de 19 mai 2001 miniștrii responsabili de învățământul superior din 32 state europene s-au reunit la Praga pentru a evalua rezultatele implementării procesului de la Bologna și de a stabili noi direcții și priorități în acest domeniu.

La această reuniune s-a decis să fie continuată reforma în educație conform angajamentelor procesului de la Bologna și să fie intensificate activitățile pe următoarele direcții:

1. adoptarea unui sistem de diplome ușor de citit și de comparat;
2. adoptarea unui sistem bazat pe două cicluri de studii;
3. stabilirea unui sistem de credite;
4. promovarea mobilității;
5. promovarea cooperării pentru asigurarea calității;
6. promovarea dimensiunii europene în învățământul superior;
7. învățarea pe tot parcursul vieții (educația permanentă);
8. promovarea activității ariei de învățământ superior european (Procesul Bologna: Experiență națională și internațională: Culegere de documente și materiale, 2007).

La 19 septembrie 2003, miniștrii responsabili de învățământul superior din 33 de țări ale Europei s-au întâlnit la Berlin cu scopul de a analiza progresele obținute în domeniu și de a stabili prioritățile și noile obiective pentru anii următori în vederea accelerării formării Spațiului European al Învățământului Superior. În cadrul reuniunii s-a convenit de a continua reformele în direcțiile de activitate asumate la Conferința de la Praga și de a implementa unele condiții concrete, precum:

1. asigurarea calității, care pînă în 2005 trebuia să includă definirea responsabilităților organelor și instituțiilor implicate; evaluarea programelor sau instituțiilor, inclusiv evaluarea internă, analiza externă, participarea studenților și publicarea rezultatelor; un sistem de acreditare, certificare sau proceduri comparabile; participarea internațională, cooperarea și organizarea rețelelor informaționale universitare;
2. implementarea unui sistem bazat pe două cicluri. Titlurile din primul și al doilea ciclu trebuie să aibă orientări și profiluri diferite cu scopul de a se adapta diverselor necesități individuale de muncă și de pe piața muncii. Titlurile primului ciclu ar trebui, în definiția Convenției de la Lisabona, să ofere acces la programele celui de-al doilea ciclu. Titlurile ciclului al doilea trebuie să ofere acces la studiile de doctorat;
3. promovarea mobilității studenților, a personalului academic și administrativ în baza susținerii financiare din partea programelor Uniunii Europene;
4. implementarea sistemului de credite ECTS în vederea facilitării mobilității studenților și în dezvoltarea curriculumului internațional;
5. recunoașterea titlurilor în baza Convenției de la Lisabona a membrilor procesului Bologna;
6. promovarea dimensiunii europene în învățământul superior conform angajamentelor formulate la Conferința de la Praga;

7. promovarea caracterului atractiv al Spațiului European al Învățămîntului Superior prin dezvoltarea programelor de burse pentru studenții din țările lumii a treia;
8. Spațiul European al Învățămîntului Superior și Spațiul European al Cercetării – doi piloni ai societății bazate pe cunoștințe (Procesul Bologna: Experiență națională și internațională: Culegere de documente și materiale, 2007).

La Conferința de la Bergen din 19-20 mai 2005, au fost salutați noi membri la Procesul Bologna, printre care menționăm: Armenia, Azerbaidjan, Georgia, Moldova și Ucraina.

De asemenea, a fost creat un grup de implementare pentru extinderea membrilor Procesul Bologna (reprezentanți a 45 de țări) și procesului de inventariere a reformelor realizate (Procesul Bologna: Experiență națională și internațională: Culegere de documente și materiale, 2007).

La conferința de la Bergen s-a constatat un progres remarcabil în trei domenii prioritare: sistemul pe cicluri, asigurarea calității și recunoașterea diplomelor și a perioadelor de studii.

Tot la Bergen a fost adoptat cadrul general al calificărilor SEÎS, care cuprinde trei cicluri de studii universitare – licență, masterat și doctorat (Cabac V. 2005).

Actualmente, Procesul Bologna – după o lungă perioadă de implementare ale unor regulamente cantitative și calitative – este definitivat drept un angajament de a asigura un cadru comun pentru învățămîntul superior din Europa. Sub aspect etnic, acest proces nu presupune uniformizarea învățămîntului superior din diverse țări, ci armonizarea sa, după următoarele principii (Макарова, М.Н., 2007):

1. structură în trei trepte: a. treapta de studii universitare de licență de 3-4 ani; b. treapta de studii universitare de masterat de 1-2 ani; studii de doctorat de 3-4 ani;
2. un sistem comun de credite de studiu transferabile (ECTS) de echivalare a studiilor, care să permită o cât mai largă mobilitate a studenților;
3. un supliment de diplomă care să permită compararea diplomelor pentru a favoriza integrarea cetățenilor Europei pe piața muncii și de a îmbunătăți competitivitatea învățămîntului superior european pe plan mondial;
4. recunoașterea mutuală a diplomelor de studii;
5. crearea spațiului european al învățămîntului superior și al cercetării;
6. mobilitatea studenților (inclusiv masteranzilor), profesorilor și cercetătorilor, fapt care are menirea de a consolida formarea profesională pe parcursul întregii vieți;
7. sporirea gradului de angajare în câmpul muncii (sporirea acestuia odată cu sporirea calității studiilor și pertinentei diplomelor).

Autonomia și asigurarea calității (țările semnatare au creat agenții pentru evaluarea externă a calității studiilor și examinează acum posibilitatea standardizării principiilor de evaluare; cu deosebită acuitate se pune problema acreditării studiilor doctorale) (Mobility and international openness [on-line], Disponibil pe Internet: <http://www.Eurashe.eu>).

La faza actuală, putem menționa că instituțiile de învățămînt superior din statele UE au cunoscut evoluții foarte diverse în dependență de țară, conjunctura politică, voința pentru reforme, dinamica aplicării, gradul de aderare la comunitatea universitară (profesori, studenți) etc.

Cele mai reușite sisteme educaționale care au structurat studiile universitare conform procesului de la Bologna sînt Germania și Franța. Aceste state au pledat

pentru convergență educațională și armonizare, adică au propus o structură comună de învățământ superior pe două cicluri și implementarea științei și învățământului de comun acord pe tot spațiul european (Mobility and international openness. Disponibil pe Internet:<http://www.Eurashe.eu>).

Astfel, în Germania deja în 1998 are loc structurarea studiilor universitare pe două cicluri (Bachelor – BA) și Master (MA). Această reformă este tributară politicii landurilor.

Însă, în cursul implementării procesului de la Bologna s-a evidențiat faptul că universitățile mai recente sînt mai receptive decît cele tradiționale.

În Franța, procesul de la Bologna a debutat în 2002 și a parcurs o perioadă de 3 ani de tranziție (prin păstrarea diplomelor intermediare DEUG, DESS, DEA pînă la expirarea cererii de formare), iar trecerea completă la sistemul licență-masterat-doctorat (LMD) pe întreg teritoriul Franței s-a realizat în anul 2005.

Este necesar de menționat că sistemul LMD a avut un impact pozitiv asupra formării profesionale a studenților și masteranzilor în cadrul centrelor universitare printre care menționăm:

1. *contractualizarea* – instituția și ministerul educației și științei încheie un contract de colaborare. Contractul se reînnoiește o dată la 4 ani. Inițiativa de a propune noi formări la noi specializări vine din parte universității. Ministerul acordă sau nu abilitarea pentru respectivele propuneri. Contractul determină și finanțarea universității pe următorii patru ani;
2. *dezvoltarea* parteneriatului între universități (80% din universitățile franceze au omologat ciclurile lor de studii, 66 din 85 universități franceze au efectuat trecerea la LMD);
3. *impulsionarea* mobilităților studențești și profesionale (eliberarea diplomelor duble, co-diplomarea);
4. *transparența* ofertei curriculare de formare și atractivitatea acesteia;
5. *flexibilizarea* cursurilor (trasee specifice pentru studenți, masteranzi și doctoranzi);

S-a convenit unanim ca achiziționarea cunoștințelor fundamentale (ciclul I licență) să însume 180 credite ECTS și să asigure pluridisciplinaritatea, inserția profesională și nu în ultimul rînd – continuarea studiilor prin master. Scopul ciclului II de master (120 credite ECTS) constă în transmiterea de competențe specifice ale universității, orientarea spre profesionalizare și cercetare, inserție europeană și internațională în cîmpul muncii.

Spre deosebire de sistemul educațional francez, în Italia tranziția la sistemul LMD s-a realizat în 4 ani, deoarece procentajul reușitei era unul din cele mai slabe din Europa.

Implementarea prevederilor procesului de la Bologna a început în anul 2001 și a cuprins peste 33 universități și institute politehnice.

Ciclul II de masterat (Magistralis, Post-Lauréa) a preconizat sistemul de 60 ECTS (Post-Lauréa) și 120 credite ECTS (Post-Lauréa spcialistica) pe parcursul a 2 ani de studii. Sistemul educațional italian a dat prioritate orientării (inserției) profesionale.

Este necesar de menționat că masteranzii (inclusiv, la specialitatea Informatica) studiază 66 % cursuri obligatorii și 34% – cursuri opționale din numărul de credite acumulate, fapt care le permite să-și poată să aleagă traseu propriu de formare.

Actualmente, în cele 52 universități italiene sînt propuse 3200 de cursuri obligatorii și opționale pentru studii de master. De asemenea, este relevant de menționat

că sistemul educațional italian pledează pentru „internaționalizarea cursurilor”, fapt care prevede eliberarea diplomelor duble sau co-diplomarea.

În Olanda, sistemul Bachelor-Master a fost introdus în 2002 odată cu un sistem de acreditare a calității studiilor universitare și s-a finalizat în anul 2004. Un an de studii universitare echivalează cu 60 credite ECTS (1680 ore). Legea învățământului stipulează că orice bachelor trebuie să permită continuarea studiilor prin master, dar strict conform direcției alese.

Spre deosebire de sistemele de educație francez, italian și olandez, învățământul norvegian și suedez erau inițial foarte apropiate valorilor propuse de Procesul de la Bologna, fapt care a facilitat implementarea sistemului PB deja în anul academic 2003-2004. În acest context este necesar de menționat că aderarea rapidă la procesul de la Bologna a constituit un proces multășteptat în spațiul european (2/3 din instituțiile vizate au sensibilizat rapid esența Procesului de la Bologna), însă nu toate universitățile europene erau pregătite pentru efectuarea reformei sau au aprobat principiile propuse.

Au existat, însă, și critici adresate Procesului de la Bologna de către unele universități (în special, instituțiile de învățământ austriece, spaniole și portugheze), fapt care a tergiversat implementarea Procesului de la Bologna pînă în anul 2006, iar în cazul Spaniei și Portugaliei – pînă în anul 2010 (Болонский процесс: региональный ответ на глобальные проблемы. Высшее образование сегодня. 2007. № 10.).

Unele din problemele relevante în aceste cazuri au fost: descentralizarea sistemului educațional, revizuirea programelor de studii (doar 20% din disciplinele curriculare erau la libera decizie a universităților) și nu în ultimul rînd – schimbarea mentalității la profesori și studenți (masteranzi). La fel ca și în cazul Germaniei, universitățile mai recente sînt mai receptive decît cele tradiționale.

Ca și în cazul sistemelor de educație menționate mai sus, sistemul educațional austriac, spaniol și portughez (maestrado) au instituit două tipuri de master: ciclul II de Master de 60 credite și de 120 credite ECTS. Sistemul de evaluare a studiilor universitare pedagogice a fost extins pentru toate domeniile, iar Agențiile Naționale de Evaluare sînt afiliate la ENQA (European Network for Quality Assurance) (EUA Bologna Handbook: Making Bologna Work, Apărută în Berlin; Ed. Josef Raabe, 2006).

Ziua de 19 mai 2005 semnifică momentul intrării oficiale a sistemului de învățămînt superior din Republica Moldova într-un proiect paneuropean unic – edificarea spațiului educațional unic.

Pentru Republica Moldova este relevant de a cunoaște unul din obiectivele procesului de la Bologna care prevede *suprimarea frontierelor dintre diferite sisteme de învățămînt superior, transformarea Europei în cea mai competitivă și dinamică economie, bazată pe cunoaștere, capabilă să producă o creștere economică substanțială și o mai mare coeziune socială* (Cabac V. 2005).

Reieșind din cele menționate mai sus, constatăm că menirea ciclului II de masterat trebuie să fie axată pe pregătirea specialiștilor în domeniu prin oferirea de cunoștințe/competențe teoretice și empirice care ar facilita adaptarea și orientarea pe piața națională și internațională a muncii.

În opinia noastră, acest obiectiv poate fi soluționat prin realizarea următoarelor activități:

1. revizuirea și perfectarea programelor de studii la ciclul II de masterat;
2. predarea cursurilor solicitate de angajatori (cum ar fi cazul SRL Draxelmaer);

3. omogenizarea/convergența programelor de studii naționale cu cele din universitățile occidentale;
4. stimularea studenților/masteranzilor de a participa în proiecte educaționale care prevăd mobilități (de ex, Erasmus, Tempus Socrates, Leonardo da Vinci etc.);
5. recunoașterea diplomelor de magistru obținute în co-tutelă;
6. recunoașterea stagiilor semestriale în baza sistemului de credite ECTS;
7. asigurarea calității în învățământul superior și consolidarea structurilor menite să asigure calitatea;
8. dezvoltarea la ciclul II de masterat a procesului de perfecționare și a cercetării;
9. integrarea noilor tehnologii ca obiect de studiu la ciclul I și II de învățământ superior și, în special, instituirea unei diplome europene pentru competențe de bază în tehnologia informației.

De asemenea, menționăm, în mod special, că Republica Moldova a fost impusă, fără a avea o pregătire necesară, în termene restrânse să organizeze studiile în două cicluri, având niște clarități numai pentru primul ciclu (studiile superioare de licență), iar cât privește ciclul II – lucrurile se lămuresc abia acum.

Este evident că din start la elaborarea planurilor de învățământ și ulterior a curriculelor la unitățile de curs au fost comise greșeli, lacune care urmează a fi depășite. Îndeosebi, aceste lucruri se observă mai pronunțat astăzi, la etapa elaborării planurilor de învățământ pentru ciclul II (studii superioare de masterat).

Referințe bibliografice

1. Procesul Bologna: Experiență națională și internațională: Culegere de documente și materiale /Univ.de Stat din Moldova, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, Universitatea de Stat „Alecru Russo” din Bălți; elab.: Simion Caisin, Elena Muraru, Nicolae Andronachi, Valeriu Cabac, Andrei Popa. Chișinău: ISIC, 2007, 236 p.
2. Cabac, V. Procesul de la Bologna: ecuație cu mai multe variabile. În: Buletinul rectoratului, 2005, nr. 9-10. p. 3-16.
3. Макарова, М.Н.; Соломенников, В.С. Болонский процесс: мнения и ожидания. В: СОЦИС. М.: № 6(278), 2007, с. 106-109.
4. Mobility and international openness [on-line] [citată 1 mai 2012] Disponibil pe Internet:<http://www.Eurashe.eu>.
5. Mobility and international openness [on-line] [citată 1 mai 2012] Disponibil pe Internet:<http://www.Eurashe.eu>.
6. Болонский процесс: региональный ответ на глобальные проблемы. Высшее образование сегодня. 2007. № 10. с. 16-20.
7. EUA Bologna Handbook: Making Bologna Work, Apărută în Berlin; Ed. Josef Raabe, 2006, 285 p. ISBN 3-8183-0209-X.